

Nr 14.

Ankom till riksdagens kansli den 28 februari 1922 kl. 1/3 e. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts under tionde huvudtiteln av statsverkspropositionen och propositionen om tilläggsstat för år 1922 gjorda framställningar om vissa anslag till patent- och registreringsverket.

(3:e avd.)

I den till riksdagen den 7 januari 1922 avlåtna propositionen angående statsverkets tillstånd och behov under tiden 1 januari—30 juni 1923 har Kungl. Maj:t under tionde huvudtiteln, med åberopande av det vid propositionen fogade statsrådsprotokollet över handelsärenden samma dag, punkterna 19 och 21, föreslagit riksdagen att

dels, för år räknat, minska det i staten för patent- och registreringsverket upptagna förslagsanslaget till renskrivning och skrivmaterialier m. m., nu 105,000 kronor, med 15,900 kronor till 89,100 kronor,

dels, likaledes för år räknat, höja det i samma stat upptagna förslagsanslaget till bidrag till patentunionens internationella byrå i Bern, nu 1,600 kronor, med 1,600 kronor till 3,200 kronor,

dels för tiden 1 januari—30 juni 1923 upptaga det ordinarie reservationsanslaget till upprätthållande av patent- och registreringsverkets verksamhet, nu 970,440 kronor, med hälften av det belopp, som, vid bifall till vad ovan föreslagits, skulle utgöra slutsumman av staten för patent- och registreringsverket, eller 478,070 kronor, att direkt utgå av patent- och varumärkes- samt registreringsavgifters medel,

dels ock för beredande av tillfällig försträckning åt patent- och registreringsverket å extra stat för tiden 1 januari—30 juni 1923 anvisa ett förslagsanslag, högst, 75,000 kronor, att av patent- och registreringsverket återbetalas, i den mån reservationerna å anslaget till upprätthållande av ämbetsverkets verksamhet därtill lämna tillgång.

Bihang till riksdagens protokoll 1922. 6 saml. 13 häft. (Nr 14.)

Vidare har Kungl. Maj:t i den ovanberörda dag avlåtna propositionen med förslag till tilläggsstat för år 1922 under samma huvudtitel (punkt 4) föreslagit riksdagen att för beredande av tillfällig försträckning åt patent- och registreringsverket å tilläggsstat för år 1922 anvisa ett förslagsanslag, högst, 225,000 kronor, att av patent- och registreringsverket likaledes återbetalas i den mån reservationerna å anslaget till upprätthållande av ämbetsverkets verksamhet därtill lämna tillgång.

Beträffande utredningen i ämnet får utskottet hänvisa till sid. 62—84 och 86—94 i åberopade statsrådsprotokollet.

I 1922 års riksstat är det ordinarie reservationsanslaget till upprätthållande av patent- och registreringsverkets verksamhet uppfört med 970,440 kronor, att av patent- och varumärkes- samt registreringsavgifters medel direkt utgå.

Den för ämbetsverket godkända staten har följande utseende:

Avlöningar till ordinarie tjänstemän, förslagsvis beräknade till	kronor 509,000
Vikariatsersättningar samt avlöningar till icke-ordinarie befattningshavare m. m., förslagsvis beräknade till ...	» 138,000
Renskrivning och skrivmaterialier, postavgifter, hyror, bränsle, lyse, renhållning och städning samt inventariers anskaffande och underhåll m. m., förslagsvis beräknat till	» 105,000
Böcker och tidskrifter, tryckning och bindningskostnader, kungörelser och publikationer m. m., efter avdrag av influtna prenumerationsavgifter och dylikt, förslagsvis beräknat till	» 200,000
Återställda registreringsavgifter, förslagsvis beräknade till	» 15,000
Bidrag till patentunionens internationella byrå i Bern, förslagsvis beräknat till	» 1,600
Pensioner åt avskedade tjänstemän, förslagsvis beräknade till	» 1,840
	<hr/>
	Summa kronor 970,440.

Enligt Kungl. Maj:ts föreliggande förslag skulle i ovanstående stat vidtagas de ändringar, att, för helt år räknat, anslaget till renskrivning, skrivmaterialier m. m., nu 105,000 kronor, sänkes med 15,900 kronor till 89,100 kronor och anslaget till bidrag till patentunionens

internationella byrå i Bern, nu 1,600 kronor, höjes med 1,600 kronor till 3,200 kronor. Slutsumman av helårsstaten, nu 970,440 kronor, skulle alltså sänkas till 956,140 kronor, varav å övergångsbudgeten skulle uppföras halva beloppet eller 478,070 kronor.

De av Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen för första halvåret 1923 samt å 1922 års tilläggsstat äskade anslagen för beredande av tillfällig förstärkning åt patent- och registreringsverket äro föranledda därav, att verket, enligt vad detsamma i skrivelse den 25 november 1921 hos Kungl. Maj:t anmält, under den närmaste tiden icke vore i stånd att, såsom avsetts, med de till förfogande stående medel helt bestrida de av verkets drift föranledda utgifterna.

Innan utskottet ingår i prövning av Kungl. Maj:ts nu föreliggande förslag, får utskottet till en början erinra om, att patent- och registreringsverket redan i skrivelse den 5 november 1920 till Kungl. Maj:t anmälde, att ämbetsverket ansåg sig icke vara i stånd att med de till verkets förfogande stående medel bestrida, jämte de löpande utgifterna för uppehållande av verkets drift, jämväl de resterande kostnaderna för uppförande och inredning av verkets då ännu icke fullbordade nybyggnad. På grund av denna framställning föreslog Kungl. Maj:t sistlidet års riksdag att för tillfällig förstärkning av reservationsanslaget till upprätthållande av patent- och registreringsverkets verksamhet å tilläggsstat för år 1921 anvisa ett förslagsanslag å högst 1,000,000 kronor, att av patent- och registreringsverket återbetalas i den mån reservationerna å förstnämnda anslag därtill lämnade tillgång. Med anledning av denna framställning uttalade riksdagen, att riksdagen visserligen funnit ett förstärkningsanslag för ifrågavarande ändamål oundgängligt, men ansåge sig riksdagen kunna ifrågasätta, huruvida icke ett avsevärt lägre belopp än det av Kungl. Maj:t föreslagna skulle kunna visa sig tillräckligt. Efter under hand erhållet meddelande om att ämbetsverket för nybyggnadsarbetet vållats viss oförutsedd utgift, fann riksdagen sig likväl icke kunna bestämma anslaget lägre än 900,000 kronor, vilket belopp av riksdagen anvisades på det av Kungl. Maj:t föreslagna villkoret.

Tillika får utskottet erinra, att vid prövning av det förslag till ordinarie stat för patent- och registreringsverket år 1922, som Kungl. Maj:t framlade för sistlidet års riksdag, riksdagen anförde bland annat, att riksdagen icke kunnat undgå att finna de för renskrivning och skrivmaterialier m. m. samt böcker och tidskrifter m. m. upptagna anslagsposterna å 105,000 och 200,000 kronor alltför högt beräknade. Riks-

Utskottets
yttrande.

dagen, som emellertid ansåg sig icke böra då vidtaga en nedsättning av posterna i fråga, förutsatte dock, att posterna till ett kommande år i avsevärd mån begränsades, och betonade riksdagen angelägenheten av, att i verkets administration all nödig sparsamhet iakttoges samt att varje överflödig utgift undvekes.

Då utskottet nu haft att pröva Kungl. Maj:ts förevarande förslag om anslag dels till upprätthållande av patent- och registreringsverkets verksamhet under första halvåret 1923 dels ock till beredande av tillfällig förstärkning åt ämbetsverket ävensom verkets till grund för dessa förslag till Kungl. Maj:t ingivna framställningar, har utskottet funnit, att de erinringar, riksdagen, på sätt ovan nämnts, föregående år vid beviljande av anslag till verket i fråga fann anledning uttala, icke blivit av verket tillräckligt beaktade. Att så icke skett, torde bland annat framgå därav, att verket fortfarande befinner sig i den situationen, att dess inkomster, trots det under senaste tiden handlagda stora antalet patentansökningar och beslutad höjning av avgifterna för registrering i aktiebolagsregistret, icke förslå till täckande av verkets driftkostnader. I likhet med departementschefen finner ock utskottet verkets anspråk på direkta statsanslag för verksamhetens uppehållande ägnade att väcka stark betänksamhet.

Vad då först vidkommer det ordinarie reservationsanslaget för halvåret 1 januari—30 juni 1923 synes det utskottet, som om någon ytterligare minskning skulle kunnat åstadkommas beträffande posten vikariatsersättningar samt avlöningar till icke-ordinarie befattningshavare m. m. Därest, såsom utskottet förutsätter, den av riksdagen för bland annat de centrala ämbetsverken från och med innevarande år beslutade utökningen av arbetstiden med en sjunde timme blir på vederbörligt sätt utnyttjad samt verkets arbete över huvud taget rationellt utföres, så att ett mot arbetstiden i övrigt svarande resultat därunder utvinnes, torde nämligen avarbetningen av den kvarstående balansen å oavgjorda ärenden på ett för allmänheten tillfredsställande sätt kunna bedrivas även med viss personalminskning utöver den av departementschefen ifrågasatta. Utskottet finner sig dock ej för närvarande böra påyrka sådan minskning. Vidare synes det utskottet, att den i anslaget ingående för inköp av böcker och tidskrifter samt för tryckning och bindningskostnader m. m. avsedda anslagsposten borde genom hittills i tillräcklig omfattning uppenbarligen icke vidtagna förbilligande åtgärder av olika slag kunna något nedbringas. Utskottet har därför ansett sig böra föreslå, att för helt år räknat denna anslagspost nedsättes med 20,000 kronor eller för jämnande av ordinarie reservationsanslagets slutsumma 20,140 kronor. Vid

bifall härtill och då utskottet i övrigt icke ansett sig böra föreslå någon ändring i de av Kungl. Maj:t för upprätthållande av patent- och registreringsverkets verksamhet äskade anslagsposterna, skulle ifrågavarande anslag för första halvåret 1923 komma att sluta å 468,000 kronor.

Beträffande härefter de av Kungl. Maj:t å 1922 års tilläggsstat och för första halvåret 1923 till beredande av tillfällig förstärkning åt patent- och registreringsverket äskade anslagen har utskottet, med hänsyn till verkets ekonomiska ställning, funnit det vara av behovet oundgängligen påkallat, att jämväl medel för ändamålet i fråga av riksdagen anvisas. Kostnaderna för verkets nybyggnad och uppköp av inventarier, sammanlagt omkring 3,300,000 kronor, hava nämligen jämte verkets övriga omkostnader så fullständigt uttömt verkets tidigare besparingar, att verket nu saknar nödiga rörelsemedel för uppehållande av driften.

I sammanhang med frågan om kostnaden för nybyggnaden har utskottet fäst sin uppmärksamhet vid ett skiljedomsförfarande rörande vissa av dessa kostnader, angående vilket utskottet av handlingarna i ärendet inhämtat följande.

Enligt ett den 31 december 1917 mellan dåvarande överintendents-ämbetet, å ena, samt byggnadsfirman Zetterberg aktiebolag, å andra sidan, upprättat kontrakt åtog sig firman att på entreprenad mot erhållande av en summa av 1,490,000 kronor uppföra berörda nybyggnad i enlighet med bestämmelserna i samma kontrakt. I § 9 av kontraktet stadgades, att om hindrande strejk, lockout eller blockad uppstode utan entreprenörens förvällande, entreprenören skulle vara berättigad till förlängning av arbetstiden, motsvarande den tidsförlust han bevisligen lidit, men skulle icke äga rätt till annan ersättning. Detsamma skulle även gälla om entreprenören hindrades i sitt arbete av force majeure. Enligt § 24 finge tvist rörande tolkningen och tillämpningen av kontraktet med tillhörande ritningar och beskrivningar och därmed sammanhängande åtaganden ej dragas under domstols prövning utan skulle hänskjutas till Sveriges tekniskt-industriella skiljedomsinstitut.

I skrivelse till byggnadsstyrelsen den 28 november 1918 anhöll entreprenören dels på grund av utbruten långvarig strejk om förlängning av entreprenadtiden dels ock på grund av framtvingade högre arbetspriser och minskad arbetstid om tillägg till entreprenadsumman. Genom beslut den 12 december 1918 fann styrelsen framställningen ej kunna bifallas.

Efter förnyade liknande yrkanden påkallade entreprenören den 4 oktober 1920 hos ovannämnda skiljedomsinstitut tillämpning av det i

§ 24 av kontraktet omhandlade skiljedomsavtalet, under framhållande av att sedermera flera omständigheter tillkommit, över vilka någon entreprenör ej kunnat råda och på grund av vilka firman enligt kontraktet måste vara berättigad såväl till förlängning av entreprenadtiden som ock till ersättning för uppkommen merkostnad, vilken närmast hänförde sig till arbetarnas ökade avlöning och minskade arbetstid i förhållande till de vid kontraktets avslutande rådande arbetsavtalen. Byggnadsstyrelsen bestred, att de av firman sålunda väckta anspråken enligt parternas avtal utgjorde föremål för avgörande genom skiljemän. Den 26 oktober 1920 utsåg institutet skiljemän. Firman yrkade inför skiljedomstolen åläggande för byggnadsstyrelsen att till firman utgiva ett belopp av 324,855 kronor 2 öre. Styrelsen företräddes inför domstolen av utav justitiekanslersämbetet utsett ombud. Under handläggningen av målet förklarade sig nämnda ombud frånträda invändningen ifråga om skiljedomstolens behörighet att pröva tvisten. Vidare medgav ombudet, att tiden för skiljedomens meddelande utsträcktes till utgången av april 1921.

Den 19 april 1921 meddelades dom i saken, därvid domstolen, enär styrelsen återkallat sin invändning ifråga om dess behörighet, fann vidare yttrande därutinnan ej vara av nöden, men ansåg sig i anledning av ett efter berörda återkallande från styrelsens sida gjort uttalande böra uttryckligen förklara, att den i allt fall funnit invändningen icke förtjäna avseende. Vidkommande själva saken prövade skiljedomstolen rättvist och billigt på det sätt bifalla firmans talan, att styrelsen förpliktades såsom gottgörelse i ifrågavarande hänseende till firman utgiva ett skäligen jämkat belopp av 77,000 kronor. Vidare förklarades firman berättigad till förlängning i entreprenadtiden med 40 söckendagar. Kostnaderna för skiljedomen, 10,525 kronor, skulle gäldas till hälften av vardera parten.

Efter det byggnadsstyrelsen hos Kungl. Maj:t anmält vad sålunda förekommit, inhämtade Kungl. Maj:t yttrande i saken från justitiekanslersämbetet, som i utlåtande den 8 juni 1921 framhöll, bland annat, att det enligt ämbetets uppfattning måste ur rättslig synpunkt anses ganska märkligt, att skiljemännen, med den lydelse entreprenadkontraktet hade, kunnat förplikta kronan att utgiva gottgörelse till entreprenören för ifrågavarande merkostnader. Att på materiella skäl överklaga skiljedomen vore emellertid lagligen uteslutet. Däremot förelåg möjlighet att få prövade vissa frågor av formell innebörd, nämligen huruvida tvisten skjutits under skiljemännen samt huruvida skiljedomen meddelats inom stadgad tid. I båda frågorna förelågo emellertid av kronans ombud

inför skiljemännen gjorda medgivanden. Ehuru ämbetet för sin del ansåge det tvivelaktigt, huruvida ombudet varit behörigt att göra berörda medgivande, torde dock utsikten att på antydda grunder undgå verkställigheten av domen icke vara stor. Ämbetet ansåg sig därför icke böra avstyrka att besparingarna å anslaget till upprätthållande av patent- och registreringsverkets verksamhet toges i anspråk för fullgörande av kronans betalningsskyldighet på grund av skiljomannaförfarandet. Ämbetet ville emellertid ifrågasätta, om det icke vore skäl att för framtiden söka undvika skiljemannaklausuler i byggnadsstyrelsens entreprenadkontrakt.

Genom brev den 7 juli 1921 bemyndigade Kungl. Maj:t byggnadsstyrelsen att till vederbörande utbetala de genom skiljedomen utdömda belopp jämte arvode till styrelsens ombud, 2,550 kronor, eller tillhoppa 84,812 kronor 50 öre jämte 6 procents ränta å viss del av sistnämnda belopp. Det belopp som för den slutliga uppgörelsen av patent- och registreringsverket tillhandahölls byggnadsstyrelsen utgjorde 85,855 kronor.

Vad sålunda förekommit har utskottet funnit så anmärkningsvärt, att utskottet ansett sig icke kunna underlåta att bringa detsamma till riksdagens kännedom. Redan den omständigheten att sådan anordning vidtagits, att en eventuell tvist, däri statsverket är part, skall avgöras av skiljemän, som tillsätts av en enskild institution, utan rätt för vederbörande statsmyndighet att taga någon del i personvalet, måste anses synnerligen betänklig. Vidare har ej heller, såvitt av handlingarna framgår, något försök gjorts att få skiljedomen upphävd, vilket, med hänsyn till vad justitiekanslern anfört i ärendet, synes kunnat vara väl motiverat. Överhuvudtaget kan man icke värja sig för den uppfattningen, att vid behandlingen av detta ärende statsverkets intressen icke blivit av dem det vederbort på önskvärt sätt tillvaratagna. Utskottet vill emellertid öfverföra, att, enligt vad utskottet inhämtat, dåvarande chefen för kommunikationsdepartementet med anledning av vad i ärendet förekommit sett sig föranlåten att den 28 juli 1921 från ett stort antal verk och inrättningar inhämta yttranden, huruvida det kan anses lämpligt att för framtiden i avtal om utförande på entreprenad av visst arbete för deras räkning intaga bestämmelse om att tvister på grund av avtalet icke få instämmas till domstol utan skola hänskjutas till avgörande av skiljemän.

Enligt vad ovan nämnts, har utskottet emellertid funnit det vara oundgängligt, att patent- och registreringsverket erhåller särskild kassaförstärkning. Med hänsyn, bland annat, till att de från verkets medel

utgående dyrtidstilläggen åt verkets personal synas komma att nedgå betydligt under de i tidigare kalkyler beräknade beloppen, har utskottet funnit sig kunna föreslå en nedsättning av de av Kungl. Maj:t äskade anslagen med 25,000 kronor, vilken nedsättning utskottet anser böra vidtagas å det å 1922 års tilläggsstat uppförda anslaget, 225,000 kronor.

Under återopande av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att riksdagen må, i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande förslag,

I) för år räknat, minska det i staten för patent- och registreringsverket upptagna förslagsanslaget till renskrivning och skrivmaterialier m. m., nu 105,000 kronor, med 15,900 kronor till 89,100 kronor;

II) likaledes för år räknat, minska det i samma stat upptagna förslagsanslag till böcker och tidskrifter m. m., nu 200,000 kronor, med 20,140 kronor till 179,860 kronor;

III) likaledes för år räknat, höja det i samma stat upptagna förslagsanslaget till bidrag till patentunionens internationella byrå i Bern, nu 1,600 kronor, med 1,600 kronor till 3,200 kronor;

IV) för tiden 1 januari—30 juni 1923 upptaga det ordinarie reservationsanslaget till upprätthållande av patent- och registreringsverkets verksamhet, nu 970,440 kronor, med hälften av det belopp, som, vid bifall till vad ovan föreslagits, skulle utgöra slutsumman av staten för patent- och registreringsverket, eller 468,000 kronor,

att direkt utgå av patent- och varumärkes- samt registreringsavgifters medel;

V) för beredande av tillfällig försträckning åt patent- och registreringsverket anvisa

a) å extra stat för tiden 1 januari—30 juni 1923 ett förslagsanslag, högst, 75,000 kronor, samt

b) å tilläggsstat för år 1922 ett förslagsanslag, högst, 200,000 kronor,

att av patent- och registreringsverket återbetalas

i den mån reservationerna å anslaget till upprätthållande av ämbetsverkets verksamhet därtill lämna tillgång.

Stockholm den 28 februari 1922.

På statsutskottets vägnar:

S. H. KVARNZELIUS.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit:
från första kammaren: herrar *S. H. Kvarnzelius, C. J. G. Swartz, N. A. Nilsson, J. Nilsson* i Skottlandshus, *H. F. Lamm, C. P. V. Nilsson, O. U. B. Olsson, J. L. Widell, C. G. Ekman, J. Nilsson* i Malmö, *O. Bergqvist* och *C. I. Asplund* samt
från andra kammaren: herrar *A. Anderson* i Råstock, *J. B. Eriksson* i Grängesberg, *K. V. Rydén, J. Jönsson* i Revinge, *O. Olsson* i Kullenbergstorp, *S. Bengtsson* i Norup, *P. B. Nilsson* i Landeryd, *L. J. Carlsson-Frosterud, O. Nilsson* i Örebro, *S. E. J. Lübeck, E. Andersson* i Prästbol och *B. F:son Holmgren*.

Reservation:

av herrar *C. J. G. Swartz, H. F. Lamm, O. Bergqvist, S. E. J. Lübeck* och *B. F:son Holmgren*, vilka ansett att utskottets motivering bort hava följande lydelse:

»Innan utskottet ingår i prövning — — — — 85,855 kronor.

Vad sålunda förekommit har utskottet ansett sig böra bringa till riksdagens kännedom. Emellertid har utskottet inhämtat, att dåvarande chefen för kommunikationsdepartementet med anledning av vad i detta ärende förekommit sett sig föranlåten att den 28 juli 1921 från ett stort antal verk och inrättningar inhämta yttranden, huruvida det kan anses lämpligt att för framtiden i avtal om utförande på entreprenad av visst arbete för deras räkning intaga bestämmelse om att tvister på grund av avtalet icke få instämmas till domstol utan skola hänskjutas till avgörande av skiljemän. Utskottet vill för sin del understryka vikten av att denna fråga noggrant överväges och snarast möjligt bringas till sin lösning, med syfte att jämväl klargöra under vilka former staten lämpligen kan begagna sig av skiljedomsväsendet i ekonomiska tvister, och förväntar utskottet, att resultatet av utredningen bringas till riksdagens kännedom.

Enligt vad ovan nämnts — — — — 225,000 kronor.»